Η Οικολογία της Ελευθερίας | Η Ανάδυση και η Διάλυση της Ιεραρχίας

Μάρεϋ Μπούκτσιν

Απόσπασμα από τον πρόλογο του Bookchin, Murray, *Η Οικολογία της Ελευθερίας, Η Ανάδυση και η Διάλυση της Ιεραρχίας*, μτφρ. Ελίζα Κολοβού, Αντιγόνη, Θεσσαλονίκη, 2016.

Πρέπει να επισημάνω ότι η *Οικολογία της Ελευθερίας* αντικατοπτρίζει την ενασχόλησή μου με τον μάλλον στενό, πραγματιστικό και συχνά κοινωνικά ουδέτερο περιβαλλοντισμό που επικρατούσε πριν από δύο δεκαετίες σε ένα σύνολο πολύ διαφορετικών ομάδων. Στην πραγματικότητα, αυτού του είδους ο περιβαλλοντισμός εξακολουθεί να απολαμβάνει μια εξέχουσα θέση ακόμα και σήμερα. Οι ομάδες αυτές εξακολουθούν να εστιάζουν σε συγκεκριμένα ζητήματα, όπως είναι η ρύπανση του αέρα και των υδάτων, οι χωματερές των τοξικών αποβλήτων, η χημικοποίηση της τροφής και τα λοιπά –προσπάθειες που αναμφίβολα αξίζουν την πλήρη υποστήριξή μας. Ωστόσο, οι απόψεις των περιβαλλοντιστών για τις αιτίες και τις μακροπρόθεσμες λύσεις των προβλημάτων αυτών μου φαίνονταν –και εξακολουθούν να μου φαίνονται– θλιβερά ανεπαρκείς. Στον βαθμό που οι περιβαλλοντιστές μοιράζονταν μια κοινή οπτική, αυτή βασιζόταν σε μια εργαλειακή, σχεδόν μηχανολογική προσέγγιση της επίλυσης των διαφόρων εκδοχών της οικολογικής αποδιοργάνωσης. Όπως όλα έδειχναν, ήθελαν να προσαρμόσουν τον φυσικό κόσμο στις ανάγκες της υφιστάμενης κοινωνίας και στις εκμεταλλευτικές και καπιταλιστικές επιταγές της, μέσω μεταρρυθμίσεων που θα ελαχιστοποιούσαν τη βλάβη στην ανθρώπινη υγεία και ευημερία. Οι τόσο απαραίτητοι στόχοι της διαμόρφωσης ενός προγράμματος ριζικής κοινωνικής αλλαγής και της καλλιέργειας μιας νέας αισθητικότητας απέναντι στον φυσικό κόσμο βρίσκονταν έξω από την τροχιά των πρακτικών τους ενδιαφερόντων. Οι κοινωνικές

τους θέσεις φαίνεται ότι ενσαρκώνονταν στην άσκηση παρασκηνιακής πολιτικής πίεσης και όχι στη ριζοσπαστική πολιτική.

Έχοντας υπάρξει ένας ενεργός οικοαναρχικός για δεκαετίες, αγωνιζόμενος ενάντια στη ρύπανση, στην ανέγερση πυρηνικών εργοστασίων και στη χημικοποίηση της τροφής, αποφάσισα να συγγράψω μια εκτενή παρουσίαση των απόψεών μου, που θα ήταν εν μέρει κριτική και εν μέρει ανασυγκροτητική.

> *Σε αντίθεση με τον πραγματιστικό περιβαλλοντισμό, ανέπτυξα ένα αναλυτικό σώμα ιδεών το οποίο ονομάζω κοινωνική οικολογία.*

Για τους κοινωνικούς οικολόγους, η περιβαλλοντική αποδιοργάνωση είναι βαθιά ριζωμένη μέσα σε μια ανορθολογική, αντιοικολογική κοινωνία, της οποίας τα βασικά προβλήματα δεν θεραπεύονται με αποσπασματικές, μονοθεματικές μεταρρυθμίσεις. Προσπάθησα να επισημάνω ότι τα προβλήματα αυτά απορρέουν από ένα ιεραρχικό, ταξικό –και σήμερα– ανταγωνιστικό καπιταλιστικό σύστημα, το οποίο τροφοδοτεί την άποψη ότι ο φυσικός κόσμος είναι απλά και μόνο ένας σωρός από «πόρους» για την ανθρώπινη παραγωγή και κατανάλωση. Αυτό το κοινωνικό σύστημα είναι ιδιαίτερα ληστρικό. Έχει προβάλλει την κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στον άνθρωπο σε μια ιδεολογία όπου ο «άνθρωπος» (άντρας) είναι προορισμένος να κυριαρχεί πάνω στη «Φύση».

Αντίστοιχα, κοιτώντας πίσω στην εποχή της προεγγράμματης «οργανικής κοινωνίας» η οποία υπήρχε πριν από την ανάδυση της ιεραρχίας και του καπιταλισμού, εξερεύνησα τις μη ιεραρχικές ευαισθησίες, τις πρακτικές, τις αξίες και τις πεποιθήσεις που είχαν εν γένει οι εξισωτικές κουλτούρες, καθώς επίσης και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της οργανικής κοινωνίας, που φαίνονταν σχετικά με την ανάπτυξη μιας σύγχρονης ριζοσπαστικής οικολογικής πολιτικής: την αρχή του αμείωτου ελάχιστου (irreducible minimum), μέσω της οποίας η οργανική κοινωνία εγγυόταν στον καθένα τα υλικά μέσα του βίου• την αφοσίωσή της

στην επικαρπία αντί στην κυριότητα της ιδιοκτησίας• την ηθική της συμπληρωματικότητας, όπως διακρίνεται από μια ηθικότητα της εντολής και της υπακοής.

Στο δικό μου μυαλό, όλες αυτές οι αρχές και οι αξίες ήταν –και είναι– ζητούμενα που θα έπρεπε να βρουν μια κεντρική θέση σε μια μελλοντική οικολογική κοινωνία. Επίσης, αισθάνθηκα ότι τα χαρακτηριστικά αυτά έπρεπε να ενοποιηθούν με την ορθολογικότητα, με την επιστήμη και με ένα μεγάλο μέρος της τεχνικής του σύγχρονου κόσμου, οπωσδήποτε επανασχεδιασμένα, ώστε να προάγουν την ενοποίηση της ανθρωπότητας με τον μη ανθρώπινο κόσμο. Αυτή η επιλεκτική ενοποίηση θα μπορούσε να διαμορφώσει τις πρακτικές που θα επικρατήσουν σε μια εντελώς νέα κοινωνία και αισθητικότητα.

(…)

Αυτή η εισαγωγή στοχεύει στην απεμπλοκή και την αποσύνδεση της κοινωνικής οικολογίας από αυτές τις διάφορες μυστικιστικές οικολογίες, διατηρώντας συγχρόνως μια κριτική στάση απέναντι στον πραγματιστικό περιβαλλοντισμό. θα ήθελα, με μεγάλη έμφαση, να διορθώσω οποιαδήποτε συνάφεια μπορεί να βρίσκει ο αναγνώστης ή η αναγνώστρια μεταξύ της κοινωνικής οικολογίας και των διάφορων μυστικιστικών οικολογιών που ανθούν σήμερα. Παρά τις νέες συνθήκες, τις οποίες πρέπει να αντιμετωπίσει η κοινωνική οικολογία, εμμένω σθεναρά στις ιδέες που αναπτύσσονται στην *Οικολογία της Ελευθερίας* και δεν αισθάνομαι καμία ανάγκη να τις τροποποιήσω, παρά μόνο να αποσαφηνίσω ορισμένες συγκεκριμένες μεταφορές τις οποίες έχουν χρησιμοποιήσει οι μυστικιστές οικολόγοι από κοινού με τους κοινωνικούς οικολόγους, αν και για πολύ διαφορετικούς σκοπούς.

Αυτό που θέλω να κάνω σε αυτήν την εισαγωγή είναι να προσφέρω μια πιο *ισορροπημένη* άποψη για τις ιδέες, τις ερμηνείες και τα δεδομένα που περιέχονται σε αυτό το βιβλίο. Η *Οικολογία της Ελευθερίας* εξακολουθεί να παραμένει η πιο αναλυτική διατύπωση των ιδεών μου, αλλά και εκείνων της κοινωνικής οικολογίας γενικότερα, και δεν θέλω να υποβιβάσω τη θέση που έχει ανάμεσα στα γραπτά μου. Η θεωρητική αψίδα του έργου μου, αν μπορώ να το θέσω έτσι, απαρτίζεται από περίπου εννέα βιβλία, μεταξύ των οποίων η *Οικολογία της Ελευθερίας* μπορεί να θεωρηθεί ως η θεμέλια λίθος. Θα ζητήσω, όμως, από τους αναγνώστες και τις αναγνώστριες να συμβουλευτούν και κάποιες άλλες δουλειές μου, οι οποίες περιγράφουν σφαιρικά την οπτική της κοινωνικής οικολογίας, και ιδιαίτερα το *Η Άνοδος της Αστικοποίησης και η Πτώση της Πολιτειότητας* (*The Rise of Urbanization and the Decline of Citizenship*), το *Ξαναφτιάχνοντας την Κοινωνία* (*Remaking Society*), και το *Η Φιλοσοφία της Κοινωνικής Οικολογίας* (*The Philosophy of Social Ecology*). Ιδωμένες συνδυαστικά, αυτές οι δουλειές προσφέρουν μια αναλυτική διατύπωση της κοινωνικής οικολογίας όπως υπάρχει σήμερα και διαμορφώνουν τη βάση για τη μελλοντική της ανάπτυξη.

Τέλος, είναι αναπόφευκτος ένας βαθμός επανάληψης στη σύνταξη αυτής της νέας αναδρομικής εισαγωγής. Δεν επιχειρώ την ευρεία επισκόπηση της κοινωνικής οικολογίας που εμφανίζεται στην εισαγωγή της πρώτης έκδοσης, την ανάγνωση της οποίας θεωρώ απολύτως απαραίτητη για την κατανόηση αυτού του βιβλίου, αλλά υπάρχουν ζητήματα που με απασχολούν εδώ, όπως είναι ο μαρξισμός και η οικολογία, η συζήτηση των οποίων παρέχει στον αναγνώστη και την αναγνώστρια μια πιο αναλυτική αποσαφήνιση

των απόψεών μου. Το γεγονός αυτό δεν μειώνει την ανάγκη της ανάγνωσης και των δύο εισαγωγών: η αρχική είναι μια περισσότερο επεξηγηματική παρουσίαση, ενώ η παρούσα, των εκδόσεων Black Rose, είναι περισσότερο πολεμική.

Όλα τα γραπτά μου επιδιώκουν να προσφέρουν μια συνεκτική άποψη των κοινωνικών πηγών της οικολογικής κρίσης και να προσφέρουν ένα οικοαναρχικό πρόγραμμα για την ανασυγκρότηση της κοινωνίας πάνω σε ορθολογικές βάσεις. Εδώ, χρησιμοποιώ προκλητικά τις λέξεις *συνεκτική* και *ορθολογικές*, καθώς είναι όροι που αποτελούν ανάθεμα για τις περισσότερες αναδυόμενες μυστικιστικές οικολογίες. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται για να προκαλέσουν μια πολύ ευρύτερη κατάσταση του νου, που έχει γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης κατάστασης στον αγγλο-αμερικανικό κόσμο εν γένει και σε πολλά μέρη της σημερινής Ευρώπης. Ο μεταμοντερνισμός, ιδιαίτερα με τις πιο χυδαίες μορφές του, έχει μια ανησυχητική επίδραση στην ανάγκη για ένα συνεκτικό και ορθολογικό σώμα ριζοσπαστικών πολιτικών ιδεών. Με την «αποδόμηση», οι αξιώσεις του ίδιου του λόγου διαμελίζονται στο όνομα ενός πάθους για «πλουραλισμό» –ένα πάθος που είναι κατανοητό ενόψει του σύγχρονου ολοκληρωτισμού, αλλά δεν μπορεί να δικαιολογηθεί όταν αποκαλεί «λογοκεντρικό» το κάθε λογικά επεξεργασμένο σώμα απόψεων. Με αυτήν την εξευτελιστική μορφή του, ο μεταμοντερνισμός παραθέτει διάφορα επίθετα στον *λογοκεντρισμό*, όπως *λευκός, αρσενικός*, *δυτικός* και *ευρωπαϊκός*, αποκλείοντας έτσι την περαιτέρω συζήτηση. Διστάζω να προβλέψω ότι νέες μόδες έρχονται στην επιφάνεια μέσα στα πανεπιστήμια και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ακόμη και κατά τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της εισαγωγής.

(…)

Ο στόχος που με οδήγησε στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικολογίας κατά τις περασμένες δεκαετίες ήταν ειλικρινά φιλόδοξος: ήθελα να παρουσιάσω μια φιλοσοφία, μια σύλληψη της φυσικής και της κοινωνικής ανάπτυξης, μια εις βάθος ανάλυση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε, και μια ριζοσπαστική ουτοπική εναλλακτική

—έως σήμερα, δεν έχω αποφύγει τη χρήση της λέξης *ουτοπικός*— για τη σύγχρονη κοινωνική και περιβαλλοντική κρίση. Ίσως θα βοηθούσε να απομονώσω εδώ ορισμένα ζητήματα που θα πρέπει να προστεθούν στην επισκόπηση που περιέχεται στον πρώτο πρόλογο.